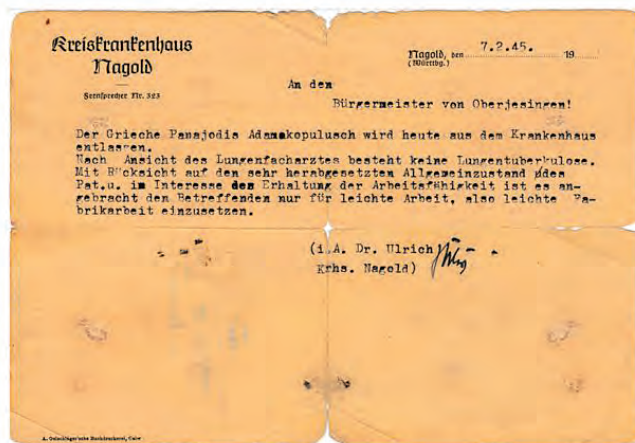

γκών σε εργατικό δυναμικό, σε μια περίοδο που η ήττα της ναζιστικής Γερμανίας διαφαινόταν στον ορίζοντα. Η ανάγκη εκμετάλλευσης των χιλιάδων ομήρων που συλλαμβάνονταν σε αστυνομικές και στρατιωτικές επιχειρήσεις σε χωριά και πόλεις μετέβαλε την αναλογία ανάμεσα σε εκτελεσθέντες και εκτοπισθέντες. Περίπου 1.300 συλληφθέντες αντιστασιακοί από Κρήτη, Αθήνα, Εύβοια και Μακεδονία, ανάμεσά τους και 80 γυναίκες, οδηγήθηκαν τον Μάιο και τον Ιούνιο στα στρατόπεδα Μαουτχάουζεν, Νόιενγκαμε και Ράβενσμπρικ, μια ομάδα γυναικών κατέληξε μάλιστα στο διαβόητο Αουσβιτς-Μπίρκεναου, το μεγαλύτερο στρατόπεδο εξόντωσης Εβραίων. Ακόμα 900 έγκλειστοι άνδρες του στρατοπέδου Παύλου Μελά στη Θεσσαλονίκη, συλληφθέντες σε «εκκαθαρίσεις» κατά του ΕΛΑΣ και του ΕΔΕΣ σε Μακεδονία, Θεσσαλία και Ηπειρο, μεταφέρθηκαν στα μέσα Ιουλίου στο στρατόπεδο στρατιωτικών αιχμαλώτων πολέμου Stalag VII A στο Μόζμπουργκ της Βαυαρίας, επιλογή που ενδεχομένως αντικατοπτρίζει μια έμμεση αναγνώριση των ανταρτών ως εμπόλεμης δύναμης.

Οι μαζικοί εκτοπισμοί όχι μόνο αυξήθηκαν κατακόρυφα (δύο στους τρεις ομήρους όλης της κατοχικής περιόδου εκτοπίστηκαν το καλοκαίρι του 1944), αλλά άρχισαν να χάνουν και τα προσχήματα της «αντισυμμοριακής» καταστολής. Τον Ιούλιο, ο Στρατιωτικός Διοικητής Ελλάδας είχε διατάξει ως προληπτικό μέτρο «κατά εσωτερικών ταραχών [...] την αιφνιδιαστική σύλληψη σε ορισμένες κομμουνιστικές αθηναϊκές συνοικίες όλων των ανδρών ηλικίας μεταξύ 16 και 50 ετών, εφόσον δεν εργάζονται για τη γερμανική Βέρμαχτ ή για άλλα γερμανικά συμφέροντα και να τους στείλει αμέσως για εργασία στη Γερμανία». Η διαταγή αυτή υλοποιήθηκε στα αιματηρά «μπλόκα» που εξαπέλυσαν δυνάμεις των Ες-Ες και των δωσιλογικών Ταγμάτων Ασφαλείας σε όλες τις «κόκκινες» συνοικίες της Αθήνας: Παγκράτι (4 Ιουλίου), Περιστερί (6 Ιουλίου), Γκύζη (14 Ιουλίου), Βύρωνα (7 Αυγούστου), Δουργούτι, Νέος Κόσμος, Νέα Σμύρνη (9 Αυγούστου), Κοκκινιά (17 Αυγούστου), Καλλιθέα (24 και 28 Αυγούστου). Τα τρία μεγαλύτερα μπλόκα, σε Βύρωνα, Δουργούτι και Κοκκινιά,

Κοκκινιώτες σε κάποια στάση του τρένου του επαναπατρισμού, κάπου μεταξύ Μονάχου και Ιταλίας, 8 Αυγούστου 1945 (Προσωπικό αρχείο Ελευθερίας Πισσάνου)

Χαρτί νοσοκομείου για τον Παν. Αδαμακόπουλο 7-2-45 Να χρησιμοποιείται για ελαφρές εργασίες

εκτός από εκατοντάδες θύματα, κατέληξαν σε πρωτοφανή ανθρωπομαζέματα. Ο 23χρονος Ιάκωβος Ζακαριάν, κάτοικος Δουργουτίου, σημειώνει: «Μια φάλαγγα από 1.000 περίπου νέους και μεσοκόπους από τα καθημερινά ρούχα της εργασίας μας, άλλος ξυπόλτος, άλλος με ένα πουκάμισο και σανδάλια, με το κεφάλι σκυμμένο σαν ένας τελευταίος εγκληματίας προχωρούσε βαρειά τον δρόμον του Γολγοθά, ενώ τραγικώτατες σκηνές εσπμειώνοντο στους δρόμους των Αθηνών με το θέαμα αυτό. Άλλες [γυναίκες] έκλαιγαν, άλλες οδύρωντο, άλλες λιποθυμούσαν, άλλοι τρομαγμένοι απομακρύνοντο από μας». Συνολικά κάπου 5.000 άνδρες οδηγήθηκαν απευθείας από τα αντίστοιχα σημεία συγκέντρωσης των μπλόκων, και μάλιστα πεζή, στο στρατόπεδο του Χαϊδαρίου κάτω από βρισίες και χτυπήματα Γερμανών και ταγματασφαλιτών.

Η εκτέλεση, που πολλοί περίμεναν, δεν ήρθε ποτέ. Στις 16 Αυγούστου, ένας συρμός με 1.000 «κομμουνιστές υπόπτους», σύμφωνα με τις γερμανική αναφορά, συλληφθέντες στις 7 και 9 του μήνα (δηλαδή σε Βύρωνα και Δουργούτι), αναχώρησε από τον σταθμό του Ρουφ με κατεύθυνση τη Γερμανία. Στις 19 Αυγούστου, ακολούθησε μια δεύτερη αποστολή 1.200 ομήρων, κατά πλειονότητα κατοίκων της Κοκκινιάς που είχαν πιαστεί στο μπλόκο δύο μέρες νωρίτερα. Τα τρένα διέσχισαν τα Βαλκάνια, την Ουγγαρία και την Αυστρία και «έσπασαν» σε διάφορα σημεία της διαδρομής, κατανέμοντας ομάδες στα διάφορα εργοτάξια στα νοτιοδυτικά εδάφη του Γ' Ράιχ. Οι Κοκκινιώτες κατέληξαν στο σημερινό κρατίδιο της Εσσης, μεταξύ Φρανκφούρτης και Ντάρμστατ, στις πόλεις Μπίμπλις, Χανάου και Ρούσελσχαϊμ. Βυρωνιώτες και Δουργουτιώτες, ύστερα από άσκοπη, εξαντλητική περιπλάνηση στα γαλλογερμανικά σύνορα και στο Σααρ, χωρίστηκαν σε δυο μεγάλες ομάδες: περίπου 300 οδηγήθηκαν στο Μάνχαιμ και οι υπόλοιποι διασκορπίστηκαν νότια της Στουτγκάρδης, κυρίως στις πόλεις Χάιλφινγκεν, Γκάλσιλινγκεν και Μένγκεν.

Σχεδόν 2.500 ανυποψίαστοι άνδρες, κάθε ηλικίας και επαγγέλματος, οι περισσότεροι πρόσφυγες από τη Μικρά Ασία, μετατράπηκαν εν μιά νυκτί σε σκλάβους-εργάτες του Οργανισμού Τονι που συντόνιζε την εργασία αιχμαλώτων από όλη την Ευρώπη σε μονάδες εξοπλισμών και δημόσια έργα, σε συνεργασία με το υπουργείο Εξοπλισμών (Αλμπερτ Σπερ), τις κατά τόπους διοικήσεις των Ες-Ες και στρατιωτικά επιτελεία. Μόλις ένα μήνα πριν οι Γερμανοί εκκενώσουν την Ελλάδα, οι όμηροι βρέθηκαν στην καρδιά της πιεζόμενης από γης και αέρος χιτλερικής Γερμανίας να σκάβουν χαρακώματα, να διανοίγουν αεροδρόμια και να επισκευάζουν σιδηροδρομικές γραμμές. Ο Ματθαίος Βυριδάκης, ΕΑΜίτης από τον Βύρωνα, θυμόταν: «Το πρωί πάμε για το ύψωμα, τον "Γολγοθά". Εκεί ήταν η Γραμμή Ζίγκφριντ.

Κι άμα πήγαμε το πρωί τι να δούμε; Μια οροσειρά χιλιόμετρα... Και να δουλεύουμε όλες οι φυλές του κόσμου εκεί... Και μας πηγαίνανε να κάνουμε αντιαρματικούς τάφρους μπροστά από τα οχυρά. Μας δίνανε 8 μέτρα με το άνοιγμα, δυο θα σκάβουσε, δυο θα φτυαρίζουσε. Και παραπίσω άλλοι. Το πηγαίναμε σκαλοπάτι-σκαλοπάτι».

Οι λιγότερο τυχεροί διατάχθηκαν να ολοκληρώσουν το χτίσιμο υπόγειων στοών, όπου θα μεταστεγάζονταν βιομηχανίες λόγω των σφοδρών συμμαχικών βομβαρδισμών. Μια ομάδα από 130 Κοκκινιώτες αποδεκατίστηκαν από το κρύο, τις κακουχίες και την κακομεταχείριση των φρουρών κατά την τοιμήνωση ενός υπόγειου θόλου στο Μπένσχαϊμ-Αουερμπαχ, κοντά στο Ντάρμστατ. Οι περίπου 150-200 συνόμηροί τους στο Γκάλσιλινγκεν, κάπου 200 χλμ. προς τα νοτιοανατολικά, εντάχθηκαν στα έργα του εξοπλιστικού «Προγράμματος Χεχτ/Ρούμπιν» που κατασκεύαζε πυραύλους V2 στην κοιλάδα του Εϊμπαχερταλ: «Οι φρουροί ξεχώρισαν δέκα από εμάς και μας έδειξαν τρεις μεγάλες μπετονιέρες. Δουλειά μας ήταν να τις μεταφέρουμε πιο κοντά στο τουνέλι. Παρά την προσπάθεια, σπρώχναμε, αγκομαχούσαμε... Εγώ, δίχως υποδήματα, δυσκολευόμουν ακόμη και να σταθώ όρθιος πάνω στις πέτρες. Αρχισε να ψιχαλίζει και να φυσάει. Κρύωνα. Ετρεμα. Ασυναίσθητα σταματήσαμε τη δουλειά και τρέξαμε να βρούμε μέρος να απαγκιάσουμε. Με το που μας παίρνει είδηση ο φρουρός, βάζει τις φωνές. Βρίζει και κλοτσάει. Το μεσημέρι ήρθε φαγητό: μια σούπα, μερικά αγγούρια και ψωμί, μια κουραμάνα ανά πέντε. Γδυτός και πεινασμένος καθώς είμαι, φοβάμαι ότι δεν θα αντέξω για πολύ. Και είναι μόνο η πρώτη μέρα...». Αν και δεν έζησαν την κόλαση των «κλασικών» στρατοπέδων συγκέντρωσης, οι όμηροι-εργάτες έπρεπε να παλέψουν με αφάνταστες δυσκολίες. Ακόμα και Γερμανοί επιστάτες έδειχναν συμπάθεια για την ελεεινή κατάσταση των Ελλήνων, που φορούσαν τα ρούχα που είχαν τη μέρα του μπλόκου (!), και αναγκάστηκαν να γίνουν άτυποι έρανοι για ρούχα και παπούτσια, μιας και δεν είχαν καταγραφεί καν σε επίσημους καταλόγους εργασίας. Κάθε μέρα σχεδόν η δουλειά σταματούσε λόγω των βομβαρδισμών. Ο Γεπρέμ Σερτσογιάν, Αρμένιος από το Δουργούτι, ζήτησε το 1961 αποζημίωση αναπηρίας, καθώς «υπέστη σωματικήν κάκωσιν ήτοι ακρωτηριασμόν του αριστερού βραχίονος» κατά την επιδρομή καταδιωκτικών στο Χάιλφινγκεν στις 8 Οκτωβρίου, την οποία περιέγραφε ολοζώντανα ο Νίκος Σκαλτσάς, ίσως ο τελευταίος μέχρι τον θάνατό του (2019) επιζών της μεγάλης περιπέτειας. Ο εμποροϋπάλληλος Νίκος Παπαδόπουλος από τον Πόντο, κάτοικος Βύρωνα, κατέγραψε στο ημερολόγιό του 135 αεροπορικούς συναγερμούς στην ευρύτερη περιοχή του Μανχάιμ. Μισελληνικά αισθήματα έκαναν τη βία συστηματικότερη: «Θα πсуχάσουμε μόνο άμα καθαρίσουμε μερικούς από δαύτους» είχε πει στους υφισταμένους του, ο διοικητής του εργοταξίου στο Μπένσχαϊμ, υπαξιωματικός των Ες-Ες. Ο αριθμός των θυμάτων παραμένει άγνωστος. Δεκάδες έχασαν τη ζωή τους στη Γερμανία χωρίς να προλάβουν την απελευθέρωση που για εκείνους θα ερχόταν έτσι κι αλλιώς πολύ αργότερα, μαζί με την κατάρρευση της ναζιστικής Γερμανίας, τον Μάιο του 1945. Οι αποζημιώσεις, όσες δόθηκαν, θα αργούσαν μισό αιώνα ακόμα. Η ευρύτερη δικαίωση, μαζί με τη δεξίωση της ομηρίας στην εθνική συλλογική μνήμη και τα μαρτυρολόγια της Κατοχής περιμένουν ακόμα.